

майбутньому читачеві зрозуміти те політичне становище, у якому опинилася Україна у 2003–2005 роках. Отож, щодо жанру, стверджуємо, що „Нещоденний щоденник” – це щоденник-свідчення.

Загалом „Нещоденний щоденник” фіксує важливі миттєвості буття свого автора, перейнятого долею країни, і є, безсумнівно, гідним документом епохи, в якій виразно проступає і силует її літописця.

Список використаної літератури

1. Іваничук Р. Нещоденний щоденник. Книга друга / Роман Іваничук // Дзвін. Проза. – 2005. – № 2. – С. 26–73.

2. Іваничук Р. Нещоденний щоденник. Книга перша / Роман Іваничук // Дзвін. Проза. – 2006. – № 3. – С. 29–65.

3. Іваничук Р. Нещоденний щоденник. Книга третя / Роман Іваничук // Дзвін. Проза. – 2006. – № 1. – С. 31–63.

4. Меч і мисль: творчість Романа Іваничука у національних вимірах української культури: збірник наукових праць. – Серія Українська філологія: Школи, постаті, проблеми. – Львів; Ужгород: Гражда, 2009. – 336 с.

5. Яремчук І. Оповіді, запалити і придатися...: [кн. Р. Іваничука „Нещоденний щоденник”] / І. Яремчук // Літературна Україна. – 2007. – 14 червня.

Анотація

Горячок І. В. „Нещоденний щоденник” Романа Іваничука як переконливий портрет епохи.

У статті проаналізовано жанрові особливості „Нещоденного щоденника” Романа Іваничука. Визначено, що він є гідним документом епохи, в якій виразно проступає силует її літописця.

Ключові слова: щоденник, мемуарна проза, Роман Іваничук, сповідь, автор, епоха.

Анотация

Горячок И. В. „Неежедневный дневник” Романа Иваничука как убедительный портрет эпохи.

В статье проанализированы жанровые особенности „Неежедневного дневника” Романа Иваничука. Определено, что он является достойным документом эпохи, в которой отчетливо проступает силует ее летописца.

Ключевые слова: дневник, мемуарная проза, Роман Иваничук, исповедь, автор, эпоха.

Summary

Goryachok I. V. „Neschodennyu diary” Roman Ivanychuk as convincingly portrait of age.

The paper analyzes the features of the genre „Neschodennoho Diary” Roman Ivanychuk. Determined that it is a worthy document of the era in which it clearly emerges silhouette chronicler.

Key words: diary, memoir prose, Roman Ivanychuk, confession, author, era.

УДК 81'367.622.12/373.237:161.114.1 (045)

Григорук Н. В.

Хмельницький національний університет

СТРУКТУРУВАННЯ КОМАНДОНІМІВ ЗА ХАРАКТЕРОМ ІМЕНОВАНИХ ДЕНОТАТИВ

Для позначення власних назв спортивних команд термін „командонім” вперше вжив М. М. Торчинський [див.: 4, с. 271], використавши одне з його значень – „спортивний колектив”, похідне від франкізма *commande*, у свою чергу, мотивованого латинським словом *commando* зі значенням „доручаю, наказую” [3, с. 365].

Безперечно, в індивідуальних видах спорту немає потреби утворювати нові терміни для іменування учасників, оскільки їх замінюють прізвища, імена, псевдоніми, клички спортсменів, тому такі оніми функціонують переважно у командних видах спорту [див.: 4, с. 271].

Різноплановість семантичної і словотвірної структури власних назв спортивних команд та досить велика їх кількість спричинили виокремлення з-поміж командонімів низки додаткових підгруп, і в основі такої класифікації – характер іменованих денотатів, тобто безпосередньо той вид спорту, у змаганнях з якого бере участь спортивний колектив (по суті, це елемент і піделементи денотатно-номінативної системи пропріальних одиниць).

Нові терміни мають ґрунтуватися на низці вимог, кваліфікованих, зокрема, Н. В. Подольською, таких як однослівність (навіть якщо це дво- або навіть трьохосновна конструкція); грецьке або латинське походження; дотримання певних моделей із врахуванням системності структури ономастичних термінів [див.: 2, с. 8].

Ми усвідомлюємо, що ускладнення ономастичної терміносистеми не є бажаним явищем, тим паче, якщо нові терміни утворюються не на основі грецизмів. Орієнтування на західноєвропейські мови (передусім – на англійську) у процесі творення нових термінів зумовлене тим, що в античні часи ще не існувало видів спорту, які аналізуються. Однак усі інші вимоги у структурі терміносистеми командонімів витримані. Наявність більш розгорнутої системи термінопозначень дозволить виконати якісний компаративний аналіз особливостей творення і функціонування власних назв спортивних команд, що презентують популярні види спорту (зокрема ігрові). Водночас в індивідуальних видах спорту, де команди практично не беруть участі (назви держав і збірних з певних видів переважно ототожнюються), додаткові терміноодиниці утворюватися не будуть.

Популярними в Україні і світі (а значить – і представленими найбільшою кількістю команд) є такі ігрові види спорту, як баскетбол, бейсбол, ватерполо, волейбол, гандбол, регбі, футбол і хокей. Кожен із них має низку різновидів, однак, на нашу думку, недоцільно далі ускладнювати розроблену терміносистему (на кшталт: *мінібаскетболкомандонім*, *американфутболкомандонім* тощо).

Усі різновиди командонімів утворені за однією моделлю: назва виду спорту і власне термін *командонім*. Для кожного термінопозначення наводяться два приклади відповідних команд (у дужках вказане місце дислокації команди) і коментар стосовно певного виду (етимологічна і сутнісна характеристики). Крім того, подається інформація про споріднені види спорту, популярність їх в Україні і наявність чи відсутність назв спортивних команд. Терміносполучення „власна назва” переважно замінюється аббревіатурою „ВН”.

Баскетболкомандоніми – ВН баскетбольних команд: „*Будівельник*” (Київ), „*Козачка*” (Запоріжжя). Баскетбол „[англ. *basketball* < *basket* – „кошик” і *ball* – „м’яч”] – спортивна гра двох команд, гравці яких, перекидаючи м’яч своїм партнерам, намагаються закинути його в „кошик”, закріплений на щиті” [3, с. 97]). До складу баскетболкомандонімів також включені номінації команд, які беруть участь у змаганнях із міні-баскетболу (це переважно дитячі команди, які представляють спортивні школи: *ДЮСШ* (Кілія), *СОЦ* (Ізмаїл)), максі-баскетболу (команди ветеранів, назви яких в основному складаються з ойконіма і вікового індексу: „*Дружківка 40+*”, „*Харків 65+*”) і стритболу (команди з вуличного баскетболу, назви яких досить неординарні: „*Активоване вугілля*” та „*Завали три бали*” із Дніпропетровська). Змагання з нетболу (різновиду жіночого баскетболу), слемболу (баскетболу на батутах) та корфболу (змішаного баскетболу) лише започатковуються в Україні (так, із корфболу існує тільки дві команди – львівські „*Світоч*” та „*Юні Леви*”).

Бейсболкомандоніми – ВН бейсбольних команд: „*Західний вогонь*” (Рівне), „*Сумські ворони*” (Суми). Бейсбол (англ. *baseball* < *base* – „база, основа” і *ball* – „м’яч”) – „командна спортивна гра з м’ячем і кийком, схожим на лопату” [3, с. 99]). До ігор із м’ячем та кийком належать також крикет (в

Україні практично не культивується) і софтбол (у грі використовується більший і м'якший м'яч): „Донецька” (Донецьк), „Ніка” (Луганськ).

Ватерполкомандоніми – ВН ватерпольних команд: „Динамо” (Львів), „Слобожанець” (Харків). Водне поло, або ватерпол „[англ. *water-polo* < *water* – „вода” і *polo* – „м'яч, гра в м'яч”]” [3, с. 133] – „спортивна командна гра з м'ячем на воді” [3, с. 551]).

Волейболкомандоніми – ВН волейбольних команд: „Локомотив” (Харків), „Фаворит” (Лубни). Волейбол „[англ. *volleyball* < *volley* – „політ” і *ball* – „м'яч”] – спортивна командна гра з м'ячем, який кожна з двох команд ударом рук перекидає через високу сітку так, щоб він упав на землю в межах суперникового майданчика” [3, с. 144]). Серед таких номінацій виокремлюються назви команд із пляжного волейболу (паралельна назва – біч-волей): „Кенгуру” (Харків), „Спартак-1” (Свалява) та футнету (паралельні назви – футболтеніс, тенісбол): „Маяк” (Чернівці), „Торнадо” (Одеса). Фістбол (волейбол, де м'яч відбивається кулаками) та сепак такро (сепактакрау, тобто „волейбол ногами”) в Україні не культивуються.

Гандболкомандоніми – ВН гандбольних команд: „Дніпрянка” (Херсон), „Мотор” (Запоріжжя). Гандбол „[англ. *handball* < *hand* – „рука” і *ball* – „м'яч”] – спортивна гра з м'ячем, у якій грають дві команди і метою якої є якнайбільше разів закинути м'яч у ворота суперника” [3, с. 151]). До складу таких онімів введено найменування команд із пляжного гандболу (біч-гандболу): „Буревісник” (Луганськ), „Ятрань” (Кіровоград). Гандбол на траві в Україні зараз не культивується.

Регбікомандоніми – ВН регбійних команд: „Олімп” і „ТЕХ-А-С” (обидві – з Харкова). Регбі „[англ. *rugby*, від назви англійської школи в м. Регбі (*Rugby*), де зародилася ця гра] – спортивна командна гра, за умовами якої гравці передають один одному овальний м'яч, намагаючись приземлити його біля воріт суперника або забити у ворота” [3, с. 583]). Власне регбі (так зване регбі-15 з відповідною кількістю гравців на полі) має низку різновидів, на зразок регбі-7 (сім гравців на полі): „Лідерс” (Одеса), „Оболонь-Університет” (Хмельницький), або регбі-13 (регбіліг): „Носороги” (Кривий Ріг), „Титан” (Донецьк). Практично немає змагань із підводного регбі.

Футболкомандоніми – ВН футбольних команд: „Карпати” (Львів), „Металіст” (Харків). Футбол „[англ. *football* < *foot* – „ступня” і *ball* – „м'яч”] – „спортивна командна гра з м'ячем” [3, с. 730]). Багато спортивних команд беруть участь у змаганнях і зі споріднених із футболом видів спорту, таких як: міні-футбол (або футзал): „Спортлідер” (Хмельницький), „Ураган” (Івано-Франківськ); пляжний футбол: „Альтернатива” і „ФараФарм” (обидві – з Києва); американський футбол: „Львівські Леви”, „Одеські Пірати”. Не практикуються в Україні змагання з кронуму (суміш баскетболу, гандболу і футболу), кемарі (японського футболу), а також футболу австралійського (так званого футу), гельського і канадського.

Хокейкомандоніми – ВН хокейних команд: „Вінницькі Гайдамаки” (Вінниця), „Сокіл” (Київ). Хокей „[англ. *hockey*] – спортивна командна гра з ключками та м'ячем (шайбою) на спеціальному майданчику з ворітьми” [3, с. 736]. Етимологія слова достовірно не встановлена; можливо, цей спортивний термін походить від давньофранцузького слова „хоку” („*hoquet*”) зі значенням „вигнута палка пастуха” або від найменування гри „хогій” одного з північноамериканських племен, яка нагадувала собою хокей на траві. Термін „хокей” використовується для ідентифікації хокею на ковзанах (канадського хокею, хокею із шайбою). Досить популярні в Україні і змагання з хокею на траві: „Олімпія-Колос-Секвоя” (Вінниця), „ШВСМ-ДЮСШ” (Чернівці), флорболу (гри пластиковим м'ячем): „Надія” (Коломия), „Скіф” (Новий Розділ), хокею з м'ячем (російського хокею, бенді): „Авангард” (Буди), „Штурм” (Жовті Води) та його різновиду – рінк-бенді (міні-хокею з м'ячем): „Велогонщик” (Луганськ), „Дніпро” (Дніпропетровськ), Практично не культивуються в Україні герлінг, лакрос (єдина команда є в Києві – „Київський клуб лакросу”), поло на слонах, канополо і підводний хокей.

Інші ігрові види спорту менш популярні в Україні, відповідно – менша кількість команд представлена у змаганнях різного рангу.

Алтиматкомандоніми – ВН команд з алтимату: „Nova” (Київ), „X-Tigers” (Харків). Алтимат (англ. *ultimate* – „остаточний”) – командний неконтактний вид спорту з літаючим диском (так званим „фрізбі”) [див.: 1]. З інших видів спорту, які використовують диск (гатс, дабл-диско-корт, дискогольф (фрізбі-гольф), дог-фрізбі (диско-дог) і фрістайл з літаючим диском), в Україні команд не зафіксовано.

Бадмінтонкомандоніми – ВН команд із бадмінтону: „Спартак” (Одеса), „ШВСМ-Телесенс” (Харків). Бадмінтон „[англ. *badminton*, від назви м. Бадмінтон у Великобританії] – спортивна гра з воланом і ракетками на майданчику, розділеному навпіл сіткою” [3, с. 87].

Мотоболкомандоніми – ВН команд з мотоболу: „Нива” (Вишняки), „Схід” (Вознесенськ). Мотобол „[< *moto*... і англ. *ball* – „м’яч”] – командна спортивна гра з м’ячем на мотоциклах” [3, с. 468].

Теніскомандоніми – ВН команд з настільного тенісу: „Норд” (Донецьк), „Фортуна” (Київ). Теніс „[англ. *lawn-tennis*] ... 2) настільний теніс – спортивна гра з маленьким целулоїдним м’ячем і ракетками на спеціальному столі-майданчику. Інша назва – пінг-понг” [3, с. 667], „[англ. *ping-pong* – звуконаслідувальне: імітація звуку м’яча, що стрибає]” [3, с. 536]. Використання терміна „теніс” (а не „пінг-понг”) для утворення цього різновиду командонімів зумовлене насамперед відсутністю команд, які змагаються з т. зв. „великого тенісу”). Аналогічна ситуація і з більярдом, гольфом, дартсом, ракетболом, ринго, сквошем, з яких теж проводяться тільки індивідуальні змагання. Лише назви спортивних клубів, які організують тренувальний процес і проводять турніри, умовно можна вважати командонімами (наприклад, з гольфу – „Київський Гольф Клуб”, з тенісу – ТК „Іскра” (Львів), СК „Олімп” (Київ)).

Також на індивідуальному рівні проводяться змагання з боулінгу, керлінгу і петанку як різновиду боулзу, і лише назви спортивних клубів, які надають можливість займатися цими видами спорту, теж можна кваліфікувати як командоніми (наприклад, „Харківський Петанк Клуб”). Практично не культивуються в Україні інші ігри з кулями, такі як боулз, бочче, крокет.

Пейнтболкомандоніми – ВН команд із пейнтболу: „ХАЛК” (Київ), „Шаман” (Одеса). Пейнтбол (англ. *Paintball* – „кулька з фарбою”) – командна гра із застосуванням ручної пневматичної зброї (маркерів), яка стріляє капсулами з фарбою, що розбиваються при ударі по мішені, фарбуючи її [див.: 1].

Страйкболкомандоніми – ВН команд зі страйкболу: „Katran” (Красноперекопськ), „Козаки” (Харків). Страйкбол (англ. *airsoft* – „страйкбол”, а дослівно – „м’яке повітря”) – командна гра, у якій „бій” ведеться шестиміліметровими кульками вагою від 0,12 до 0,43 грама з точних копій бойової зброї [див.: 1].

Шахокомандоніми – ВН команд із шахів: „Адель” (Донецьк), „Рівненські лісові зубри” (Рівне). Шахи „[< перс. *šāh* – „володар, цар”] – 1) гра на квадратній дошці, поділеній на 64 поля між 16 білими і 16 чорними фігурами” [3, с. 751].

Шашкокомандоніми – ВН команд із шашок: „Вікторія” (Хуст), „Лучеськ” (Луцьк). Шашки – гра для двох гравців спеціальними фішками-шашками на дошці, подібній до шахової [див.: 1].

Неігрові види спорту в основному орієнтовані на з’ясування переможців в індивідуальних змаганнях. Звичайно, можливе визначення і кращих команд, однак це переважно відбувається за кількістю здобутих медалей чи набраних очок тощо на рівні країн, регіонів або спортивних товариств.

Аналогічний висновок можна зробити і про бокс, велоспорт і вітрильний спорт. Водночас слід виділити окремі змагання, досить популярні в Україні, у яких беруть участь команди чи клуби. У боксі – це поєдинки Всесвітньої серії боксу, де „Українські отамани” змагалися з командами з усього світу. На шосейних велогонках, передусім таких, як іспанська „Вуельта”, італійська „Джиро д’Італія” і французька „Тур де Франс”, боротьба ведеться і в особистому, і в командному заліку. У вітрильних

регатах визначаються переможці і серед спортсменів, і серед яхтклубів. Відповідно, можливе виокремлення трьох різновидів командонімів.

Бокскомандоніми – ВН команд із боксу: „Аргентинські кондори”, „Американські нокаутери”. Бокс „[< англ. *box*, букв. – „удар”] – вид спорту, кулачний бій (сам на сам) за певними правилами” [3, с. 114].

Велокомандоніми – ВН назви команд з велоспорту: „Астана” (Казахстан), „ІСД” (Україна). Велосипедний спорт (в широкому сенсі слова) – це переміщення по землі з використанням транспортних засобів (велосипедів), які урухомлює м’язова сила людини [див.: 1]; пор. „велосипед – [франц. *vélocipède* < лат. *velox* – „швидкий” і *pes(pedis)* – „нога”]” [3, с. 135].

Яхткомандоніми – ВН команд з вітрильного спорту (переважно це яхтклуби): „Ушакова балка” (Севастополь), „Maxim marine” (Каховка). Вітрильний спорт – вид спорту, де спортсмени змагаються, використовуючи переважно човни та судна (яхти) [див.: 1], пор. яхта – „[англ. *yacht* < нідер. *jacht* < *jagen* – „переслідувати”] – вітрильне, вітрильно-моторне або моторне судно різної форми і розмірів, яке використовується для спортивних або туристичних цілей” [3, с. 763].

Подібна ситуація і в авто- та мотоспорті. Так, на всесвітньовідомих змаганнях з автоспорту „Формула-1” відзначають і кращу команду: „Red Bule Racing” (Австрія), „Reno” (Франція). Командні змагання проводяться і в Україні: з ралі, трофі-ралі, картингу, кантрікросу тощо. Також зафіксовано проведення командних змагань зі спідвею та спортивного орієнтування. Тому остання група командонімів з т. зв. „військово-прикладних і технічних” видів спорту має наступний вигляд.

Автокомандоніми – ВН команд з автомобільного спорту: СТК „Лмава” (Полтава), „Odessa Rally Team” (Одеса). Автоспорт, або автомобільний спорт, (англ. *autosport*) – категорія технічних видів спорту, де люди змагаються у швидкості проходження траси на автомобілях [див.: 1]; пор. авто – „[грец. *autos* – „сам”] – частина складних слів, яка за значенням відповідає словам: ... 4) „автомобіль”, „автомобільний”, напр., *авторалі*” [3, с. 18].

Мотокомандоніми – ВН команд з мотоциклетного спорту: „Збруч-Мото” (Підволочиськ), „Хуст-Екстрім” (Хуст). Мотоспорт, або мотоциклетний спорт, – технічний вид спорту, основу якого складає взаємодія спортсмена з різноманітною мотоциклетною технікою [див.: 1]; пор. мото – [лат. *moto* – „безперервно рухаю”] – частина складних слів, яка має значення „моторний”, „моторизований”, напр., *моторесурс*” [3, с. 468].

Орієнтокомандоніми – ВН команд зі спортивного орієнтування: ОК „Orion” (Львів), СК „Супіус” (Дніпропетровськ). Спортивне орієнтування – вид спорту, суть якого полягає в орієнтуванні на місцевості за допомогою карти і компасу з метою найшвидшого знаходження заданих контрольних пунктів [див.: 1]; пор. „орієнтація [франц. *orientation* < лат. *oriens (orientis)* – „схід”] – 1) визначення свого положення в просторі” [3, с. 503].

Спідвейкомандоніми – ВН команд зі спідвею: „Каскад” (Рівне), „СКА-Спідвей” (Львів). Спідвей „[англ. *speedway* < *speed* – „швидкість” і *wau* – „дорога, шлях”] – вид спорту – мотоперегони на треках, а також по льодяній доріжці стадіону” [3, с. 639].

В основу систематизації командних найменувань можуть бути покладені й інші критерії, зокрема час виникнення ВН, будова, спосіб творення, семантика твірних основ, мотивація тощо, що надалі теж буде предметом детального аналізу. При цьому звернемо увагу ще на один аспект – територіальний.

Суть його про характеристики номінацій спортивних команд полягатиме, по-перше, в тому, що об’єктом аналізу стануть насамперед українські колективи, незважаючи на те, що в певні історичні періоди Україна перебувала у складі інших державних утворень (Австро-Угорщини, Польщі, Радянського Союзу, Російської імперії чи Румунії).

По-друге, зважаючи на тісні економічні, політичні і культурні зв’язки, зокрема і спортивні, що існували між частинами цих держав, у зону дослідження увійдуть ВН спортивних команд усіх

названих вище регіонів (XIX - початок XX ст. – Австро-Угорщини, Польщі, Росії і Румунії; XX ст. – увесь Радянський Союз; кінець XX - початок XXI ст. – країни СНД і Балтії). Це дозволить з'ясувати спільні і відмінні атрибути українських командонімів серед командонімікону територій, які перебували у складі цілісних державних утворень.

По-третє, для порівняння і зіставлення отриманих результатів використовуватимуться дані, які характеризують спортивні номінації інших країн світу – насамперед тих, у яких зародився певний вид спорту або є особливо популярним (наприклад, волейбол вважається найбільш розвиненим в таких країнах, як Бразилія, Італія, Китай, Польща, Росія, США (де він, власне, і виник) та Японія, і саме волейболкомандоніми цих країн (і деяких інших, з якими українські волейбольні клуби зустрічалися на спортивних змаганнях і номінації яких могли вплинути на структуру вітчизняних онімів) теж стануть об'єктом нашого вивчення, тим паче, що більшість таких пропріальних одиниць використовується вітчизняними шанувальниками цього виду спорту або принаймні їм відома).

Такий підхід, на нашу думку, дозволить сформувати науково достовірну картину української командонімії на фоні сукупності ВН спортивних команд усього світу.

Список використаної літератури

1. Види спорту. Назви команд. – 2013–2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/
2. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – М.: Наука, 1988. – 198 с.
3. Сучасний словник іншомовних слів / уклали О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.
4. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький: Авіст, 2008. – 550 с.

Анотація

Григорук Н. В. Структурування командонімів за характером іменованих денотатів.

Власні назви спортивних команд кваліфікуються як командоніми і поділяються на підвиди за характером іменованих денотатів, тобто залежно від виду спорту, який культивується в колективі. Такі номінації переважно фіксуються серед олімпійських ігрових видів спорту.

Ключові слова: командонім, спортивна команда, вид спорту, характер іменованих денотатів.

Аннотация

Григорук Н. В. Структурирование командонимов по характеру именуемых денотатов.

Названия спортивных команд квалифицируются как командонимы и делятся на подвиды по характеру именуемых денотатов, то есть в зависимости от вида спорта, который культивируется в коллективе. Такие номинации преимущественно фиксируются среди олимпийских игровых видов спорта.

Ключевые слова: командоним, спортивная команда, вид спорта, характер именуемых денотатов.

Summary

Grygoruk N. V. Structuring komandonyms in character named referents.

Proper names of sports teams qualified as komandonym and are divided into subtypes in character named referents, i.e. depending on the sport, which is cultivated in the team. This category mainly recorded among Olympic team sports.

Key words: komandonym, sports team, sport, character named referents.